

Oulun yliopiston matemaattisten tieteiden laitos

806623S SATUNNAISMALLIEN TEORIA, sl 2010 (Esa Läärä)

Loppukoe, ma 10.1.2011 klo 10-14 L1

Ei omia muistiinpanoja. Laskin sallittu. Tarvittavat taulukot jaetaan tehtäväpaperin mukana.

1. Olkoon X satunnaismuuttuja, joka noudattaa Gumbelin minimijakaumaa sijaintiparametrilla $\alpha \in \mathbb{R}$ ja skaalaparametrilla $\beta > 0$, jonka kertymäfunktion lauseke on

$$F_X(x) = 1 - \exp \left\{ - \exp \left(\frac{x - \alpha}{\beta} \right) \right\}, \quad x \in \mathbb{R}.$$

(a) Johda X :n jakauman kvantiilifunktion lauseke.

(b) Olkoon $Y = \exp(X)$. Johda Y :n kertymäfunktion $F_Y(y)$ ja tiheysfunktion $f_Y(y)$ lauseke.

2. Olkoon $\{X_1, X_2, \dots, X_n\}$ satunnaisotos normaalijakaumasta eli joukko riippumattomia satunnaismuuttujia, joille $X_i \sim N(\mu, \sigma^2)$, jok. $i = 1, 2, \dots$, ja $\sigma^2 > 0$. Määritellään otoskeskiarvo \bar{X} ja otosvarianssi V seuraavasti

$$\bar{X} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n X_i, \quad V = \frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})^2$$

Luennolla on osoitettu mm. , että skaalattu jäännösneliösumma $(n-1)V/\sigma^2$ noudattaa khiin neliöjakaumaa vapausasteluvulla $n-1$, jota tulosta voi käyttää hyväksi tässä tehtävässä. Olkoon $S = \sqrt{V}$ otoskeskihajonta.

(a) Laske otoskeskihajonnan S odotusarvon $\mathbb{E}(S)$ ja varianssin $\text{var}(S)$ tarkat arvot.

(b) Laske delta-menetelmällä odotusarvon $\mathbb{E}(S)$ ja varianssin $\text{var}(S)$ likiarvot 1. kertaluvun tarkkuudella.

3. Olkoon $X = (X_1, X_2)$ satunnaismuuttujapari, jossa X_1 :n reunajakauma on $\text{Exp}(1)$ ja X_2 :n ehdollinen jakauma ehdolla $X_1 = x_1$ on $\text{Exp}(1/x_1)$, kun $x_1 > 0$.

(a) Laske X_1 :n vinouskertoimen γ_1 arvo.

(b) Laske X_2 :n reunajakauman varianssi $\text{var}(X_2)$.

4. Olkoon $X = (X_1, X_2)$ satunnaisvektori, jonka yhteistiheysfunktion $f_X : \mathbb{R}^2 \rightarrow \mathbb{R}$ määrittelevä lauseke on

$$f_X(x_1, x_2) = 3(x_1 + x_2)I_A(x_1, x_2), \quad (x_1, x_2) \in \mathbb{R}^2,$$

jossa tukialue on $A = \{(x_1, x_2) \in \mathbb{R}^2 \mid 0 < x_1, x_2 < 1, x_1 + x_2 > 1\}$. Olkoon edelleen $Y = X_1 + X_2$.

(a) Johda muunnoksen Y tiheysfunktion lauseke.

(b) Määrää Y :n odotusarvo $\mathbb{E}(Y)$.

5. Olkoon X_1, X_2, \dots jono toisistaan riippumattomia satunnaismuuttujia siten, että $X_i \sim \text{Poisson}(\mu)$, $i = 1, 2, \dots$, ja $\mu > 0$. Merkitään $\bar{X}_n = \sum_{i=1}^n X_i/n$, $n = 1, 2, \dots$

(a) Olkoon $U_n = \sqrt{n}(\bar{X}_n - \mu)$. Mitä jakaumaa kohti jono (U_n) suppenee jakaumaltaan, kun $n \rightarrow \infty$? Perustele.

(b) Olkoon $V_n = (\bar{X}_n - \mu)^2/\bar{X}_n$, $n = 1, 2, \dots$. Mitä jakaumaa kohti jono (V_n) suppenee jakaumaltaan, kun $n \rightarrow \infty$? Perustele.

Table 2 CONTINUOUS DISTRIBUTIONS

Name of parametric family of distributions	Cumulative distribution function $F(\cdot)$ or probability density function $f(\cdot)$	Parameter space	Mean $\mu = E[X]$
Uniform or rectangular	$f(x) = \frac{1}{b-a} I_{(a,b)}(x)$	$-\infty < a < b < \infty$	$\frac{a+b}{2}$
Normal	$f(x) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}\sigma} \exp[-(x-\mu)^2/2\sigma^2]$	$-\infty < \mu < \infty$ $\sigma > 0$	μ
Exponential	$f(x) = \lambda e^{-\lambda x} I_{(0,\infty)}(x)$	$\lambda > 0$	$\frac{1}{\lambda}$
Gamma	$f(x) = \frac{\lambda^r}{\Gamma(r)} x^{r-1} e^{-\lambda x} I_{(0,\infty)}(x)$	$\lambda > 0$ $r > 0$	$\frac{r}{\lambda}$
Beta	$f(x) = \frac{1}{B(a,b)} x^{a-1} (1-x)^{b-1} I_{(0,1)}(x)$	$a > 0$ $b > 0$	$\frac{a}{a+b}$
Cauchy	$f(x) = \frac{1}{\pi\beta[1 + ((x-\alpha)/\beta)^2]}$	$-\infty < \alpha < \infty$ $\beta > 0$	Does not exist
Lognormal	$f(x) = \frac{1}{x\sqrt{2\pi}\sigma} \exp[-(\log_e x - \mu)^2/2\sigma^2] I_{(0,\infty)}(x)$	$-\infty < \mu < \infty$ $\sigma > 0$	$\exp[\mu + \frac{1}{2}\sigma^2]$
Double exponential	$f(x) = \frac{1}{2\beta} \exp\left(-\frac{ x-\alpha }{\beta}\right)$	$-\infty < \alpha < \infty$ $\beta > 0$	α

Variance $\sigma^2 = E[(X - \mu)^2]$	Moments $\mu_r' = E[X^r]$ or $\mu_r = E[(X - \mu)^r]$ and/or cumulants κ_r	Moment generating function $E[e^{tX}]$
$\frac{(b-a)^2}{12}$	$\mu_r = 0$ for r odd $\mu_r = \frac{(b-a)^r}{2^r(r+1)}$ for r even	$\frac{e^{bt} - e^{at}}{(b-a)t}$
σ^2	$\mu_r = 0, r$ odd; $\mu_r = \frac{r!}{(r/2)! 2^{r/2}} \sigma^2, r$ even; $\kappa_r = 0, r > 2$	$\exp[\mu t + \frac{1}{2} \sigma^2 t^2]$
$\frac{1}{\lambda^2}$	$\mu_r' = \frac{\Gamma(r+1)}{\lambda^r}$	$\frac{\lambda}{\lambda-t}$ for $t < \lambda$
$\frac{r}{\lambda^2}$	$\mu_r' = \frac{\Gamma(r+t)}{\lambda^r \Gamma(t)}$	$\left(\frac{\lambda}{\lambda-t}\right)^r$ for $t < \lambda$
$\frac{ab}{(a+b+1)(a+b)^2}$	$\mu_r' = \frac{B(r+a, b)}{B(a, b)}$	not useful
Does not exist	Do not exist	Characteristic function is $e^{i\mu t - \beta t }$
$\exp[2\mu + 2\sigma^2] - \exp[2\mu + 2\sigma^2]$	$\mu_r' = e^r \rho [r\mu + \frac{1}{2} r^2 \sigma^2]$	not useful
$2\beta^2$	$\mu_r = 0$ for r odd; $\mu_r = r! \beta^r$ for r even	$\frac{e^{at}}{1 - (\beta t)^2}$

Table 2 CONTINUOUS DISTRIBUTIONS (continued)

Name of parametric family of distributions	Cumulative distribution function $F(\cdot)$ or probability density function $f(\cdot)$	Parameter space	Mean $\mu = E[X]$
Weibull	$f(x) = abx^{b-1} \exp[-ax^b] I_{(0,\infty)}(x)$	$a > 0$ $b > 0$	$a^{-1/b} \Gamma(1 + b^{-1})$
Logistic	$F(x) = [1 + e^{-(x-\alpha)/\theta}]^{-1}$	$-\infty < \alpha < \infty$ $\theta > 0$	α
Pareto	$f(x) = \frac{\theta x_0^\theta}{x^{\theta+1}} I_{(x_0,\infty)}(x)$	$x_0 > 0$ $\theta > 0$	$\frac{\theta x_0}{\theta - 1}$ for $\theta > 1$
Gumbel or extreme value	$F(x) = \exp(-e^{-(x-\alpha)/\beta})$	$-\infty < \alpha < \infty$ $\beta > 0$	$\alpha + \beta \gamma$ $\gamma \approx .577216$
r distribution	$f(x) = \frac{\Gamma(k+1/2)}{\Gamma(k/2)} \frac{1}{\sqrt{k\pi}} \frac{1}{(1+x^2/k)^{(k+1)/2}}$	$k > 0$	$\mu = 0$ for $k > 1$
F distribution	$f(x) = \frac{\Gamma(m+n/2)}{\Gamma(m/2)\Gamma(n/2)} \left(\frac{x}{1+x}\right)^{m/2} \times \frac{x^{(m-n)/2}}{[1+(m/n)x]^{(m+n)/2}} I_{(0,\infty)}(x)$	$m, n = 1, 2, \dots$	$\frac{n}{n-2}$ for $n > 2$
Chi-square distribution	$f(x) = \frac{1}{\Gamma(k/2)} \left(\frac{1}{2}\right)^{k/2} x^{k/2-1} e^{-(1/2)x} I_{(0,\infty)}(x)$	$k = 1, 2, \dots$	k

Variance $\sigma^2 = E[(X-\mu)^2]$	Moments $\mu_r' = E[X^r]$ or $\mu_r = E[(X-\mu)^r]$ and/or cumulants κ_r	Moment generating function $E[e^{tX}]$
$a^{-2/b} \Gamma(1+2b^{-1}) - \Gamma^2(1+b^{-1})$	$\mu_r' = a^{-r/b} \Gamma\left(1 + \frac{r}{b}\right)$	$E[X^r] = a^{-r/b} \Gamma\left(1 + \frac{r}{b}\right)$
$\frac{\beta^2 \pi^2}{3}$		$e^{t\alpha} \pi \beta t \operatorname{csc}(\pi \beta t)$
$\frac{\theta x_0^2}{(\theta-1)^2(\theta-2)}$ for $\theta > 2$	$\mu_r' = \frac{\theta x_0^r}{\theta-r}$ for $\theta > r$	does not exist
$\frac{\pi^2 \beta^2}{6}$	$\kappa_r = (-\beta)^r \psi^{(r-1)}(1)$ for $r \geq 2$, where $\psi(\cdot)$ is digamma function	$e^{t\alpha} \Gamma(1-\beta t)$ for $t < 1/\beta$
$\frac{k}{k-2}$ for $k > 2$	$\mu_r = 0$ for $k > r$ and r odd $\mu_r = \frac{k^{r/2} B((r+1)/2, (k-r)/2)}{B(k/2, k/2)}$ for $k > r$ and r even	does not exist
$\frac{2n^2(m+n-2)}{m(n-2)^2(n-4)}$ for $n > 4$	$\mu_r' = \binom{n}{m}^r \frac{\Gamma(m/2+r)\Gamma(n/2-r)}{\Gamma(m/2)\Gamma(n/2)}$	does not exist
$2k$	$\mu_j' = \frac{2\Gamma(k/2+j)}{\Gamma(k/2)}$	$\left(\frac{1}{1-2t}\right)^{k/2}$ for $t < 1/2$

Table 1 DISCRETE DISTRIBUTIONS

Name of parametric family of distributions	Discrete density functions $f(\cdot)$	Parameter space	Mean $\mu = \mathcal{E}\{X\}$
Discrete uniform	$f(x) = \frac{1}{N} I_{(0, \dots, n)}(x)$	$N = 1, 2, \dots$	$\frac{N+1}{2}$
Bernoulli	$f(x) = p^x q^{1-x} I_{(0, 1)}(x)$	$0 \leq p \leq 1$ ($q = 1 - p$)	p
Binomial	$f(x) = \binom{n}{x} p^x q^{n-x} I_{(0, 1, \dots, n)}(x)$	$0 \leq p \leq 1$ $n = 1, 2, 3, \dots$ ($q = 1 - p$)	np
Hypergeometric	$f(x) = \frac{\binom{K}{x} \binom{M-K}{n-x}}{\binom{M}{n}} I_{(0, 1, \dots, n)}(x)$	$M = 1, 2, \dots$ $K = 0, 1, \dots, M$ $n = 1, 2, \dots, M$	$n \frac{K}{M}$
Poisson	$f(x) = \frac{e^{-\lambda} \lambda^x}{x!} I_{(0, 1, \dots)}(x)$	$\lambda > 0$	λ
Geometric	$f(x) = pq^x I_{(0, 1, \dots)}(x)$	$0 < p \leq 1$ ($q = 1 - p$)	$\frac{q}{p}$
Negative binomial	$f(x) = \binom{r+x-1}{x} p^r q^x I_{(0, 1, \dots)}(x)$	$0 < p \leq 1$ $r > 0$ ($q = 1 - p$)	$\frac{rq}{p}$

Variance $\sigma^2 = \mathcal{E}\{(X - \mu)^2\}$	Moments $\mu_r^* = \mathcal{E}\{X^r\}$ or $\mu_r = \mathcal{E}\{(X - \mu)^r\}$ and/or cumulants κ_r	Moment generating function $\mathcal{E}\{e^{tX}\}$
$\frac{N^2 - 1}{12}$	$\mu_2^* = \frac{N(N+1)^2}{4}$ $\mu_4^* = \frac{(N+1)(2N+1)(3N^2+3N-1)}{30}$	$\sum_{j=1}^N e^{jt}$
pq	$\mu_2^* = p$ for all r	$q + pe^t$
npq	$\mu_3^* = npq(q-p)$ $\mu_4^* = 3n^2 p^2 q^2 + npq(1-6pq)$	$(q + pe^t)^n$
$n \frac{K}{M} \frac{M-K}{M} \frac{M-n}{M-1}$	$\mathcal{E}\{X(X-1) \cdots (X-r+1)\} = r! \frac{\binom{K}{r} \binom{n}{r}}{\binom{M}{r}}$	not useful
λ	$\kappa_2 = \lambda$ for $r = 1, 2, \dots$ $\mu_3^* = \lambda$ $\mu_4^* = \lambda + 3\lambda^2$	$\exp[\lambda(e^t - 1)]$
$\frac{q}{p^2}$	$\mu_3^* = \frac{q+q^2}{p^2}$ $\mu_4^* = \frac{q+7q^2+q^3}{p^3}$	$\frac{p}{1-qe^t}$
$\frac{rq}{p^2}$	$\mu_3^* = \frac{r(q+q^2)}{p^3}$ $\mu_4^* = \frac{r[q+(3r+4)q^2+q^3]}{p^4}$	$\left(\frac{p}{1-qe^t}\right)^r$